

Saharaz hegoaldeko Afrikako toponimia

164. arauan Ipar Afrikako toponimia eman zen, Ekialde Hurbileko toponimiarekin batera. Hala egin zen arabieraren eremu osoa arau bakar batean ematearren. Oraingo arau honetan, berriz, Afrikako gainerako lurraldeetako leku-izen nagusiak bildu dira. Ipar Afrikako toponimia nagusia dagoeneko arautua dagoenez, arau honetan Saharaz hegoaldeko toponimia fisiko-politiko nagusia baino ez da jaso.

Ipar Afrikan ez bezala, ez dago lurralde osoa hartzen duen hizkuntza nagusi bat, eta, historikoki ere, lurraldea ez da inoiz inperio handi bakar baten mende izan. XIX. mendean, dena den, Europako potentzia kolonialek bereganatu zuten (Frantzia, Erresuma Batua, Portugal, Alemania, Belgika, Italia, Espainia). Kolonizatzaileek beren hizkuntza ezarri zuten, eta bertako leku-izen askori izen berria eman zioten edo jatorrizko izena kolonizatzaileen hizkuntzaren grafiaren arabera moldatu zuten.

Gaur egun, koloniarik ez badago ere, Saharaz hegoaldeko Afrikako estatu gehien-gehienetan kolonizatzaileen hizkuntza da hizkuntza ofiziala edo ofizialetako bat: batez ere, ingelesa eta frantsesa, eta, gutxi batzuetan, portugesa eta gaztelania. Horiek horrela, Saharaz hegoaldeko Afrikako toponimia nagusia ez da bereziki arazotsua, leku-izen asko berdin idazten baitira gure kultura-inguruneko hizkuntza guztietan. Halakoetan, euskaraz ere nazioartean finkatua dagoen grafia erabiliko da.

164. arauan Ipar Afrikako toponimia landu zen bezain xehe ez da landu arau honetan Saharaz hegoaldeko toponimia. Zein lurralde-eremu handia den kontuan hartuta, oso leku-izen gutxi bildu dira arau honetara (49), nagusi-nagusiak baino ez. Oro har, bi motatako leku-izenak dira:

1-Toponimo garrantzitsua edo oso ezaguna (historiagatik, geopolitikagatik edo hedaturagatik), nahiz eta grafia-arazorik ez izan. Adibidez, *Biafra*, *Drakensberg*, *Kalahari*, *Sahel*...

2- Toponimo ez, beharbada, hain ezaguna baina grafia-zalantza eragin dezakeena (gaztelaniaz, frantsesez eta ingelesez ez delako berdin idazten). Adibidez, *Abisinia, Kilimanjaro, Nilo Urdina, Kabinda...*

Izendapen bikoitzak

Gutxi batzuetan, bi izendapen ageri dira euskarazko zerrendan. Bi izendapenak barra etzanez bereizita daude, <A/B>, eta biak maila berean onartzen dira. Adibidez:

Annobon [Annobon uhartea] / Pagalu [Pagalu uhartea]

Beste batzuetan, bigarren izendapenean zehaztapen bat ageri da, adierazteko izendapen hori antzinakoa dela —eta, horrenbestez, testuinguru historiko jakin batzuetan erabiltzeko baino ez dela—, edo esparru murriztagoko izendapena dela. Adibidez:

Bioko [Bioko uhartea] / lehen, Fernando Poo [Fernando Poo uhartea]

Zerrendak

Leku-izen bakoitzean, euskarazko izenaz gainera, gaztelaniazko izena, frantsesezko izena eta ingelesezko izena ere ematen dira.

Euskaltzaindiak 2012ko martxoaren 30ean onartua, Donostian

EUSKARA-ERDARAK ZERRENDA

EUSKARA	GAZTELANIA	FRANTSESA	INGELESA	ESTATUA
Abaya [Abaya aintzira]	lago Abaya	lac Abaya	Lake Abaya	Etiopia
Abisinia	Abisinia	Abyssinie	Abyssinia	Etiopia
Afrikako Adarra	El Cuerno de África	La Corne de l'Afrique	The Horn of Africa	Afrika
Agulhas [Agulhas lurmuturra]	cabo de (las) Agujas	cap des Aiguilles	Cape Agulhas / lehen: Cape L'Agullas	Hegoafrika
Annobon [Annobon uhartea] / Pagalu [Pagalu uhartea]	Annobón / Annabón	Annobón / Pagalú	Annobón / Annabon / Anabon	Ekuatore Ginea
Awash [Awash ibaia]	Awash / Hawash	Awash / Hawash / Aouach / Aouache	Awash / Hawash	Etiopia
Benue [Benue ibaia]	Benue	Bénoué	Benue River	Nigeria
Biafra	Biafra	Biafra	Biafra	Nigeria
Bioko [Bioko uhartea] / lehen, Fernando Poo [Fernando Poo uhartea]	Bioko / lehen: Fernando Poo	Bioko / lehen: Fernando Pó(o)	Bioko / Bioco / lehen: Fernando Pó	Ekuatore Ginea
Drakensberg [Drakensberg mendiak]	Drakensberg	Drakensberg	Drakensberg	Hego afrika
Eduardo [Eduardo aintzira]	lago Eduardo	lac Édouard	Lake Edward	Uganda

EUSKARA	GAZTELANIA	FRANTSESA	INGELESA	ESTATUA
Eskeletoen Kosta	Costa de los Esqueletos	côte des squelettes	Skeleton Coast	Namibia
Esperantza Oneko lurmuturra	cabo de Buena Esperanza	cap de Bonne-Espérance	Cape of Good Hope	Hegoafrika
Gambia [Gambia ibaia]	río Gambia	fleuve Gambie	Gambia River	Gambia
Gineako golkoa	golfo de Guinea	golfe de Guinée	Gulf of Guinea	Afrika
Juba [Juba ibaia]	Juba	Jubba	Jubba River	Somalia
Kabinda	Cabinda	Cabinda	Cabinda / Kabinda	Angola
Kalahari [Kalahari basamortua]	desierto del Kalahari	désert du Kalahari	Kalahari Desert	Botswana
Karoo (Karoo Handia, Karoo Txikia)	Karoo (el Gran Karoo; el Pequeño Karoo)	Karoo (le Grand Karoo; le petit Karoo)	Karoo (the <i>Great Karoo</i> ; the <i>Little Karoo</i>)	Hegoafrika
Kenya [Kenya mendia]	monte Kenia	mont Kenya	Mount Kenya	Kenya
Kilimanjaro [Kilimanjaro mendia]	Kilimanjaro	Kilimandjaro / Kilimanjaro	Mount Kilimanjaro	Tanzania
Kivu [Kivu aintzira]	lago Kivu	lac Kivu	Lake Kivu	Ruanda

EUSKARA	GAZTELANIA	FRANTSESA	INGELESA	ESTATUA
Kongo [Kongo ibaia] / Zaire [Zaire ibaia]	río Congo / río Zaire	fleuve Congo	Congo River / Zaire River	Kongo
Kwanza [Kwanza ibaia]	Cuanza	Cuanza / Kwanza	Cuanza / Coanza / Kwanza / Quanza / Kuanza River	Angola
Limpopo [Limpopo ibaia]	Limpopo	Limpopo	Limpopo River	Hegoafrika
Mai-Ndombe [Mai-Ndombe aintzira]	lago Mai-Ndombe / lehen: lago Leopoldo	lac Mai-Ndombe / lehen: lac Léopold II	Lake Mai-Ndombe / lehen: Lake Leopold	Kongoko Errepublikoa Demokratikoa
Malawi [Malawi aintzira] / Nyassa [Nyassa aintzira]	lago Malawi / lago Malawi / lago Nyasa, Nyassa, Niassa	lac Malawi / lac Nyasa, Nyassa, Niassa	Lake Malawi / Lake Nyassa, Nyasa, Niassa	Malawi
Mweru [Mweru aintzira]	lago Moero	lac Moero / lac Mweru / lac Mweru	Lake Mweru / Lake Mweru / Lake Mweru	Zambia
Niger [Niger ibaia]	río Níger	fleuve Niger	Niger River	Niger
Nilo [Nilo ibaia]	Nilo	Nil	Nile	Egipto
Nilo Urdina [Nilo Urdina ibaia]	Nilo Azul	Nil Bleu	Blue Nile	Sudan
Nilo Zuria [Nilo Zuria ibaia]	Nilo Blanco	Nil Blanc	White Nile	Sudan
Ogaden	Ogaden / Ogadén	Ogaden	Ogaden	Etiopia

EUSKARA	GAZTELANIA	FRANTSESA	INGELESA	ESTATUA
Okavango [Okavango ibaia]	Okavango	Okavango / Okawango / Cubango / Kubango	Okavango River	Botswana
Orange [Orange ibaia]	Orange	Orange	Orange River / Gariep River / Groote River / Senqu River	Hegoafrika
Puntlandia	Puntlandia	Pount / Puntland	Puntland	Somalia
Rift Haran Handia / Rift Harana	Gran Valle del Rift	vallée du grand rift	Great Rift Valley	Afrika
Rwenzori¹ [Rwenzori mendiak] / Ilargiaren mendiak	Ruwenzori / Rwenzori / Montañas de la Luna	Ruwenzori / Rwenzori / Montagnes de la Lune	Rwenzori Mountains / Rwenzori Range / Mountains of the Moon	Uganda
Sahel	Sahel	Sahel	Sahel	Afrika
Senegal [Senegal ibaia]	río Senegal	fleuve Sénégal	Sénégal River	Senegal
Somalilandia	Somalilandia	Somaliland	Somaliland	Somalia
Tana [Tana aintzira]	lago Tana	lac Tana	Lake Tana	Etiopia
Timbuktu	Tombuctú	Tombouctou	Timbuktu / lehen: Timbuctoo	Mali
Ubangi [Ubangi ibaia]	Ubangui	Oubangui / Ubangi	Ubangi River / Oubangui River	Afrika Erdiko Errepublika

¹ 1980 arte, **Ruwenzori** izena erabili zen. Geroztik, **Rwenzori** da izen ofiziala.

EUSKARA	GAZTELANIA	FRANTSESA	INGELESA	ESTATUA
Victoria [Victoria aintzira]	lago Victoria	lac Victoria	Lake Victoria	Tanzania
Volta [Volta ibaia]	río Volta	fleuve Volta	Volta River	Ghana
Xari [Xari ibaia]	Chari	Chari	Chari River / Shari River	Txad
Xebeli [Xebeli ibaia]	Shebelle	Chébéli / Shabele	Shebelle River	Etiopia
Zambezi [Zambezi ibaia]	Zambeze	Zambèze	Zambezi / Zambesi / Zambeze	Afrika

GAZTELANIA-EUSKARA ZERRENDA

GAZTELANIA	EUSKARA	ESTATUA
Abaya, lago	Abaya [Abaya aintzira]	Etiopia
Abisinia	Abisinia	Etiopia
Agujas, cabo de (las)	Agulhas [Agulhas lurmuturra]	Hegoafrika
Annobón / Annabón	Annobon [Annobon uhartea] / Pagalu [Pagalu uhartea]	Ekuatore Ginea
Awash / Hawash	Awash [Awash ibaia]	Etiopia
Benue	Benue [Benue ibaia]	Nigeria
Biafra	Biafra	Nigeria
Bioko / lehen: Fernando Poo	Bioko [Bioko uhartea] / lehen, Fernando Poo [Fernando Poo uhartea]	Ekuatore Ginea
Buena Esperanza, cabo de	Esperantza Oneko lurmuturra	Hegoafrika
Cabinda	Kabinda	Angola
Chari	Xari [Xari ibaia]	Txad
Congo, río / Zaire, río	Kongo [Kongo ibaia] / Zaire [Zaire ibaia]	Kongo
Cuanza	Kwanza [Kwanza ibaia]	Angola
Cuerno de África, El	Afrikako Adarra	Afrika
Drakensberg	Drakensberg [Drakensberg mendiak]	Hego afrika
Eduardo, lago	Eduardo [Eduardo aintzira]	Uganda
Esqueletos, Costa de los	Eskeletoen Kosta	Namibia
Gambia, río	Gambia [Gambia ibaia]	Gambia
Gran Valle del Rift	Rift Haran Handia / Rift Harana	Afrika
Guinea, golfo de	Gineako golkoa	Afrika
Juba	Juba [Juba ibaia]	Somalia
Kalahari, desierto del	Kalahari [Kalahari basamortua]	Botswana
Karoo (el Gran Karoo; el Pequeño Karoo)	Karoo (Karoo Handia, Karoo Txikia)	Hegoafrika
Kenia, monte	Kenya [Kenya mendia]	Kenya
Kilimanjaro	Kilimanjaro [Kilimanjaro mendia]	Tanzania
Kivu, lago	Kivu [Kivu aintzira]	Ruanda
Limpopo	Limpopo [Limpopo ibaia]	Hegoafrika
Mai-Ndombe, lago / lehen: lago Leopoldo	Mai-Ndombe [Mai-Ndombe aintzira]	Kongoko Errepublikak Demokratikoa
Malauí, lago / Malawi, lago / Nyasa, Nyassa, Niassa, lago	Malawi [Malawi aintzira] / Nyassa [Nyassa aintzira]	Malawi
Moero, lago	Mweru [Mweru aintzira]	Zambia
Níger, río	Niger [Niger ibaia]	Niger
Nilo	Nilo [Nilo ibaia]	Egipto
Nilo Azul	Nilo Urdina [Nilo Urdina ibaia]	Sudan
Nilo Blanco	Nilo Zuria [Nilo Zuria ibaia]	Sudan
Ogaden / Ogadén	Ogaden	Etiopia
Okavango	Okavango [Okavango ibaia]	Botswana
Orange	Orange [Orange ibaia]	Hegoafrika
Puntlandia	Puntlandia	Somalia

GAZTELANIA	EUSKARA	ESTATUA
Ruwenzori / Rwenzori / Montañas de la Luna	Rwenzori ² [Rwenzori mendiak] / Ilargiaren mendiak	Uganda
Sahel	Sahel	Afrika
Senegal, río	Senegal [Senegal ibaia]	Senegal
Shebelle	Xebeli [Xebeli ibaia]	Etiopia
Somalilandia	Somalilandia	Somalia
Tana, lago	Tana [Tana aintzira]	Etiopia
Tombuctú	Timbuktu	Mali
Ubangui	Ubangi [Ubangi ibaia]	Afrika Erdiko Errepublika
Victoria, lago	Victoria [Victoria aintzira]	Tanzania
Volta, río	Volta [Volta ibaia]	Ghana
Zambeze	Zambezi [Zambezi ibaia]	Afrika

² 1980 arte, **Ruwenzori** izena erabili zen. Geroztik, **Rwenzori** da izen ofiziala.

FRANTSESA-EUSKARA ZERRENDA

FRANTSESA	EUSKARA	ESTATUA
Abaya, lac	Abaya [Abaya aintzira]	Etiopia
Abyssinie	Abisinia	Etiopia
Aiguilles, cap des	Agulhas [Agulhas lurmuturra]	Hegoafrika
Annobón / Pagalú	Annobon [Annobon uhartea] / Pagalu [Pagalu uhartea]	Ekuatore Ginea
Awash / Hawash / Aouach / Aouache	Awash [Awash ibaia]	Etiopia
Bénoué	Benue [Benue ibaia]	Nigeria
Biafra	Biafra	Nigeria
Bioko / lehen: Fernando Pó(o)	Bioko [Bioko uhartea] / lehen, Fernando Poo [Fernando Poo uhartea]	Ekuatore Ginea
Bonne-Espérance, cap de	Esperantza Oneko lurmuturra	Hegoafrika
Cabinda	Kabinda	Angola
Chari	Xari [Xari ibaia]	Txad
Chébéli / Shabele	Xebeli [Xebeli ibaia]	Etiopia
Congo, fleuve	Kongo [Kongo ibaia] / Zaire [Zaire ibaia]	Kongo
Corne de l'Afrique, La	Afrikako Adarra	Afrika
Cuanza / Kwanza	Kwanza [Kwanza ibaia]	Angola
Drakensberg	Drakensberg [Drakensberg mendiak]	Hego afrika
Édouard, lac	Eduardo [Eduardo aintzira]	Uganda
Gambie, fleuve	Gambia [Gambia ibaia]	Gambia
Guinée, golfe de	Gineako golkoa	Afrika
Jubba	Juba [Juba ibaia]	Somalia
Kalahari, désert du	Kalahari [Kalahari basamortua]	Botswana
Karoo (le Grand Karoo; le petit Karoo)	Karoo (Karoo Handia, Karoo Txikia)	Hegoafrika
Kenya, mont	Kenya [Kenya mendia]	Kenya
Kilimandjaro / Kilimanjaro	Kilimanjaro [Kilimanjaro mendia]	Tanzania
Kivu, lac	Kivu [Kivu aintzira]	Ruanda
Limpopo	Limpopo [Limpopo ibaia]	Hegoafrika
Mai-Ndombe, lac / lehen: lac Léopold II	Mai-Ndombe [Mai-Ndombe aintzira]	Kongoko Errepublikak Demokratikoa
Malawi, lac / lac Nyasa, Nyassa, Niassa	Malawi [Malawi aintzira] / Nyassa [Nyassa aintzira]	Malawi
Moero, lac / lac Mweru / lac Mweru	Mweru [Mweru aintzira]	Zambia
Niger, fleuve	Niger [Niger ibaia]	Niger
Nil	Nilo [Nilo ibaia]	Egipto
Nil Blanc	Nilo Zuria [Nilo Zuria ibaia]	Sudan
Nil Bleu	Nilo Urdina [Nilo Urdina ibaia]	Sudan
Ogaden	Ogaden	Etiopia
Okavango / Okavango / Cubango / Kubango	Okavango [Okavango ibaia]	Botswana
Orange	Orange [Orange ibaia]	Hegoafrika
Oubangui / Ubangi	Ubangi [Ubangi ibaia]	Afrika Erdiko Errepublika
Pount / Puntland	Puntlandia	Somalia

FRANTSESA	EUSKARA	ESTATUA
Ruwenzori / Rwenzori / Montagnes de la Lune	Rwenzori ³ [Rwenzori mendiak] / Ilargiaren mendiak	Uganda
Sahel	Sahel	Afrika
Sénégal, fleuve	Senegal [Senegal ibaia]	Senegal
Somaliland	Somalilandia	Somalia
squelettes, côte des	Eskeletoen Kosta	Namibia
Tana, lac	Tana [Tana aintzira]	Etiopia
Tombouctou	Timbuktu	Mali
vallée du grand rift	Rift Haran Handia / Rift Harana	Afrika
Victoria, lac	Victoria [Victoria aintzira]	Tanzania
Volta, fleuve	Volta [Volta ibaia]	Ghana
Zambèze	Zambezi [Zambezi ibaia]	Afrika

³ 1980 arte, **Ruwenzori** izena erabili zen. Geroztik, **Rwenzori** da izen ofiziala.

INGELESA-EUSKARA ZERRENDA

INGELESA	EUSKARA	ESTATUA
Abaya, Lake	Abaya [Abaya aintzira]	Etiopia
Abyssinia	Abisinia	Etiopia
Agulhas, Cape / lehen: Cape L'Agullas	Agulhas [Agulhas lurmuturra]	Hegoafrika
Annobón / Annabon / Anabon	Annobon [Annobon uhartea] / Pagalu [Pagalu uhartea]	Ekuatore Ginea
Awash / Hawash	Awash [Awash ibaia]	Etiopia
Benue River	Benue [Benue ibaia]	Nigeria
Biafra	Biafra	Nigeria
Bioko / Bioco / lehen: Fernando Pó	Bioko [Bioko uhartea] / lehen, Fernando Poo [Fernando Poo uhartea]	Ekuatore Ginea
Blue Nile	Nilo Urdina [Nilo Urdina ibaia]	Sudan
Cabinda / Kabinda	Kabinda	Angola
Chari River / Shari River	Xari [Xari ibaia]	Txad
Congo River / Zaire River	Kongo [Kongo ibaia] / Zaire [Zaire ibaia]	Kongo
Cuanza / Coanza / Kwanza / Quanza / Kuanza River	Kwanza [Kwanza ibaia]	Angola
Drakensberg	Drakensberg [Drakensberg mendiak]	Hego afrika
Edward, Lake	Eduardo [Eduardo aintzira]	Uganda
Gambia River	Gambia [Gambia ibaia]	Gambia
Good Hope, Cape of	Esperantza Oneko lurmuturra	Hegoafrika
Great Rift Valley	Rift Haran Handia / Rift Harana	Afrika
Guinea, Gulf of	Gineako golkoa	Afrika
Horn of Africa, The	Afrikako Adarra	Afrika
Jubba River	Juba [Juba ibaia]	Somalia
Kalahari Desert	Kalahari [Kalahari basamortua]	Botswana
Karoo (the Great Karoo; the Little Karoo)	Karoo (Karoo Handia, Karoo Txikia)	Hegoafrika
Kenya, Mount	Kenya [Kenya mendia]	Kenya
Kilimanjaro, Mount	Kilimanjaro [Kilimanjaro mendia]	Tanzania
Kivu, Lake	Kivu [Kivu aintzira]	Ruanda
Limpopo River	Limpopo [Limpopo ibaia]	Hegoafrika
Mai-Ndombe, Lake / lehen: Lake Leopold	Mai-Ndombe [Mai-Ndombe aintzira]	Kongoko Errepublika Demokratikoa
Malawi, Lake / Lake Nyassa, Nyasa, Niassa	Malawi [Malawi aintzira] / Nyassa [Nyassa aintzira]	Malawi
Mweru, Lake / Lake Mwelu / Lake Mwero	Mweru [Mweru aintzira]	Zambia
Niger River	Niger [Niger ibaia]	Niger
Nile	Nilo [Nilo ibaia]	Egipto
Ogaden	Ogaden	Etiopia
Okavango River	Okavango [Okavango ibaia]	Botswana
Orange River / Gariep River / Groote River / Senqu River	Orange [Orange ibaia]	Hegoafrika
Puntland	Puntlandia	Somalia

INGELESA	EUSKARA	ESTATUA
Rwenzori Mountains / Ruwenzori Range / Mountains of the Moon	Rwenzori ⁴ [Rwenzori mendiak] / Ilargiaren mendiak	Uganda
Sahel	Sahel	Afrika
Sénégal River	Senegal [Senegal ibaia]	Senegal
Shebelle River	Xebeli [Xebeli ibaia]	Etiopia
Skeleton Coast	Eskeletoen Kosta	Namibia
Somaliland	Somalilandia	Somalia
Tana, Lake	Tana [Tana aintzira]	Etiopia
Timbuktu / lehen: Timbuctoo	Timbuktu	Mali
Ubangi River / Oubangui River	Ubangi [Ubangi ibaia]	Afrika Erdiko Errepublikak
Victoria, Lake	Victoria [Victoria aintzira]	Tanzania
Volta River	Volta [Volta ibaia]	Ghana
White Nile	Nilo Zuria [Nilo Zuria ibaia]	Sudan
Zambezi / Zambesi / Zambeze	Zambezi [Zambezi ibaia]	Afrika

⁴ 1980 arte, **Rwenzori** izena erabili zen. Geroztik, **Rwenzori** da izen ofiziala.